

Collan-Kollanukset ja kansalaissota, muistot talteen

Kansalaissota, vapaussota, kapina, sisällissota oli yksi Suomen historian vaikeimmista ajoista. Siitä on ollut hankala puhua, ja yhä vielä se herättää tunteita. Muutaman vuoden kuluttua kansalaissodasta on kulunut jo 100 vuotta. Meistä monella on ollut mielessä kysymys, mitä isoisä tai hänen isänsä, isoäiti tai muut läheiset tekivät tuona aikana. Oliko heitä mukana punaisissa tai valkoisissa joukoissa? Oliko sukulaisia kaatuneiden, teloitettujen, vangittujen tai voittajien joukoissa? Vai onnistuivatko he pysymään konfliktin ulkopuolella? Miten he kokivat kansalaissodan ajan? Vaikka kansalaissodan ajasta on jo varsin kattavasti kirjallisuutta tiedämme varsin vähän siitä miten sukumme jäsenet, Collan-Kollanukset ym. kokivat tuon ajan. Jotta ymmärtäisimme paremmin sukumme historiaa sukuseura pyytää suvun jäseniltä tietoa tuon ajan, noin vuosien 1917-1918 kokemuksista lyhyehkön muistelutarinan, dokumentin ja ehkä valokuvien muodossa. Katsotaan, millaisia kokemuksia löytyy, ehkä julkaisemme niitä näin nettisivulla tai vaikkapa monisteen muodossa. Aineiston voi lähettää osoitteella timo@linkola.net. Seuraavassa muutama esimerkki jo siitä mitä tiedetään (Koonnut Timo Linkola 16.5.2015).

1. Kaarle Juhani Mikael (Mikko) Collan oli Venäjän vallankumouksen tapahtuessa (lokakuu 1917) Pietarissa Haminassa koulutettuna upseerina kouluttamassa virolaisia sotilaita/upseereita keisarin alaisissa joukoissa. Hän onnistui pakenemaan Pietarista siviiliksi pukeutuneena likimain viimeisellä junalla, jolla tuolloin pääsi Suomeen. Kohta heti hänet nimitettiin Turun ja Porin läänin vt. kuvernööriksi. Punakapinan alkaessa hänet ja Turun poliisipäällikkö vangittiin Turussa muutamiksi viikoiksi. Vapauduttuaan hän siirtyi kai kapteenin arvoisena upseerina valkoisen armeijan Satakunnan esikuntapäälliköksi. Kansalaissodan päätyttyä hänet nimettiin Turun ja Porin läänin maaherraksi ja nostettiin sotilasarvoltaan everstiksi. Hän toimi uuden itsenäisen Suomen syksyn 1918 aikoihin myös elintarvikeministerinä maan hallituksessa. Hänhän oli agronomi ja Kiukaisten Vaaniin kartanon isäntä.

Kevään 1918 lopulla Tampereen valtauksen jälkeen Tampereen suunnasta tuli kaikkia teitä pitkin punapakolaisia. Joku porukka tuli myös Kiukaisiin ja aseilla uhaten ryösti elintarpeita ja muutakin omaisuutta Vaaniin kartanosta. Näistä sukuseuramme ensimmäisen puheenjohtajan asioista parhaiten on perillä Antti Linkola Lappeenrannasta. Näistä on hänellä tallella joitakin kirjeitä, asiakirjoja ja valokuvia.

2. Karl Julius Collan oli noihin aikoihin myös Turun ja Porin lääninhallituksessa ns. lääninrahastonhoitajana ja vastasi valtion rahojen hallinnosta läänissä. Tammikuussa 1918 punaiset valtasivat lääninhallituksen ja ns. kapinan ajaksi läänin virkamiehet jäivät kotiin. Mielenkiintoinen kysymys on, mitä tapahtui lääninhallituksen kassavaroille. Siitä olen nähnyt kaksi selitystä. Toisen mukaan isoisäni poikansa Ilmarin avustamana jossakin kriisin varhaisvaiheessa kuljetti varat Suomen Pankkiin Helsinkiin.

Todettakoon tässä välissä, että Suomen Pankin johtajana oli tuolloin **Clas Herman von Collan**. Pankin historian mukaan hän siirsi koko Suomen Pankin kultavarannot kapinan ajaksi Tukholmaan. Kansalaissodan jälkeen hän kieltäytyi jatkamasta Suomen Pankin johtajana.

Julius Collan jätti toukokuussa 1918 lääninhallitukselle kirjallisen hyvin lyhytsanaisen raportin punavallan ajasta ja siinä mm. totesi, että sinä ja sinä tammikuun 1918 päivänä punakaartilaiset nimeltään se, se ja se tulivat isoisäni perheen kotiin ja aseella uhaten vaativat häneltä lääninhallituksen kassan avaimet, jotka hän näille luovutti. Palatessaan toukokuussa työpaikalle hän totesi, että niin ja niin paljon varoja puuttui ja mm. Venäjän armeijalle Turussa varatut palkkaruplat olivat hävinneet, todistaa Julius Collan, lääninrahastonhoitaja. Muilla lääninhallituksen

virkamiehillä oli paljon värikkäämpiä raporteja kapinan ajasta. Olavi Linkola muisti punaisten käynnin heillä kotona Aurajoen rannan puutalossa. Hän ja Martti-veli eristettiin lastenhuoneeseen talon päätyyn ja keskustelut käytiin salin puolella. Todettakoon, että yksi Karl Julius Collanin parhaita kavereita tuolloin oli Kakolan vankilan johtaja Vihtori Nyberg. En tiedä minkä verran Kakolan alueella pantiin toimeen teloituksia, mutta ehkä jokunen.

Todettakoon vielä, että Aurajoessa ihan Collanien talon kohdalla oli kapinaan asti ja ehkä vielä sen alkuvaiheessa pienehköjä venäläisiä sotalaivoja, joiden matruusit tietysti tarkkaan seurasivat perheen tyttäriä. Nupukivisellä Itäisellä Rantakadulla käveli yleensä ainakin yksi vartiomies.

3. Em. Julius Collanin kaksi poikaa oli valkoisten puolella sodassa. Nuori 29 vuotias fil.maisteri ja agronomi **Ilmari Linkola** oli valkoisen komppanian kirjurina Karjalan taisteluissa Antreassa Ahvolassa männikköisessä mäenrinteessä ja menetti 23.3.1918 henkensä punatykistön kranaatista. Valokuvia kaatuneesta metsästä ja rikki ammutuista taloista on tallella. Turussa valkoisten kaatuneiden komeat hautajaiset pidettiin tuomiokirkon kyljessä ja paikalla Mikael Agricolan patsaan vieressä on tänäkin päivänä komea valkoisten sankarihauta ja siinä mm. Ilmari Linkolan nimi. Näistä on siis tallella valokuvia, hautajaiskutsu mutta ei sen kummempaa tarinaa Ilmarin vaiheista kansalaissodan aikana.

4. Edellisen veli **Yrjö Linkola** oli kansalaissodan alkaessa 18-vuotias. Hänestä kerrotaan, että edellisenä kesänä 1917 hän olisi ollut Turussa kesätöissä ja että hän palkkarahoillaan olisi ostanut kiiltävät komeat lakerikengät. Kun vanhempi veli ja siskon sulhanen häntä pilkkasivat noista kengistä hän käveli Aurajoen sillan keskelle ja pudotti kengät jokeen. Suutuspäissään hän pestautui satamassa johonkin laivaan töihin. En tiedä miten, mutta noin tammikuussa 1918 hän pestautui ns. Uudenkaupungin pataljoonaan ja lienee ollut aluksi mukana Ahvenanmaan puhdistamisessa bolseviikeista-niin venäläisistä kuin suomea puhuvista. Siitä sotatoimet jatkuivat kohti Tamperetta, jonka valtauksessa hän oli mukana ja haavoittui luodista olkapäähän. Valokuva nuoresta valkokaartilaisesta käsi paketissa on tallella. Muutamaa vuotta myöhemmin Yrjö Linkola oli mukana ns. Aunuksen retkillä vapauttamassa Karjalan kansaa bolsevismista.

5. **Albert Collan** oli ns. sortovuosina aktivisti ja maatalouskemistinä hallitsi pommien valmistuksen. Yhdessä aktivistitoverinsa Herman Gummeruksen kanssa hän valmisteli kenraalikuvernööri Bobrikovin murhaamista Tähtitorninmäellä tämän päiväkävelyn yhteydessä. Asiaa harjoitellessa Oulunkylässä joku lato jo lensi ilmaan. Kun toinen aktivisti Eugen Schauman sitten hoiti Bobrikovin murhan, kävivät nämä kaksi aktivistia viemässä ruusuja Schaumanin haudalle. Siellä poliisit tarkkailivat tilannetta, ja molemmat otettiin kiinni. Helsingin poliisiasemalta Albert Collan yritti lähettää vaimolleen kirjelappua " Älä tunnusta mitään vaikka poliisit väittäisivät minun tunnustaneen." Molemmat siirrettiin Pietariin Pietari Paavalin linnoituksen vankilaan. Muutaman kuukauden kuulustelujen jälkeen heidät siirrettiin takaisin Helsinkiin ja vapautettiin. Heidän kaverinsa olivat rautatieasemalla hurraten vastassa.

Loppukevällä 13.04.1918 Albert Collan Oulunkylässä valkoisia ja saksalaisia sympatioiden näki Vantaan joen toisella puolen Helsinkiä vallanneita saksalaisia ja päätti mennä heitä tervehtimään ja tervetulleeksi toivottamaan. Sillalla saksalainen vartiomies huusi hänelle jotain saksaksi, ja Albert jatkoi kävelyään. Saksalainen ampui, ja Albert Collan menetti henkensä. Vahingonlaukaukseksi kai sitä kutsuttiin.

En tiedä suvustamme muita kuin Ilmari Linkolan ja Albert Collanin, jotka menettivät kansalaissodassa henkensä. Collanit ja Linkolat olivat ymmärtääkseni pääosaksi valkoisten puolella tai neutraaleja. Edellä mainittujen lisäksi en tiedä oliko muita suvun jäseniä mukana sotatoimissa.

Collanusten puolelta ainakin yksi oli punakaartissa:

6. Valtiorikosasiain tiedusteluosasto julkaisi lokakuussa 1918 luettelon vaarallisimmista kapinallisista, jotka ovat vapaalla jalalla (löytyy netistä). Luetteloon on kirjattu

punakaartilainen **Helge Rudolf Collanus**, joka oli karannut Katajannokan vankileiristä. En tiedä enempää mitä hän oli tehnyt ja mitä hänelle tapahtui v. 1918 jälkeen. Erään tiedon mukaan hänellä oli jonkin verran muutakin rikosrekisteriä.
